

Μά, κατὰ συνέπεια μιᾶς εἰρωνίας τῆς τύχης, ἴσια ἴσια αὐτὰ τὰ ἐμπόδια εἶναι προορισμένα νὰ σταματοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνίκτους ἀντιπάλους.

Ἄμα μπῆκε ἡ ἰδέα στὴ γνωρισιὰ τῶν ἐξοχῶν ἀθρόπων, κἀθήσε στὸ προορισμένο τῆς χτῆμα, καὶ ὅσο κι ἂν πολεμοῦνταν δυνατὰ ὡς τότε, ὅσο κι ἂν παρανοοῦνταν καὶ ἐξέπιτηδες παραμορφούνταν, τόσο ἡ ἀναγέννησὶς τῆς μέσα στὰ καινούργια κεφάλια εἶναι τώρα γερή, φτάνει νὰ εἶναι στερεωμένη ἐκεῖ ὄχι μόνο διὰ μέσου τῆς διανοητικῆς παραδοχῆς ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου ἐκείνου τοῦ αἰσθητικῆς τῆς γενναιοφροσύνης, ἡ ὁποία ἐπαναστατεῖ σὲ μερικὲς ἀθρόπινες ψυχῆς ἐναντίον σὲ ὁποιαδήποτε ἀδικίαν.

Μά καὶ τότε μάλιστα, ὅταν ἡ καινούργια ἰδέα δι' χωρὶ ἀμέσως καὶ δίχως πόλεμο μὲς στὰ ἐξοχα κεφάλια, παρὰ βρίσκεται κ' ἐδῶ στὴν ἀντίστασιν μὲ ἀντίληψες ποὺ γίνονταν δεχτὲς προτύτερα καὶ πρέπει νὰ καταχτήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα τὸν τόπο ποὺ τῆς ἀξίζει, μολαταῦτα ταύτη ἡ πάλη εἶναι ἕλλησ λογῆς καὶ γίνεται σὲ ἄλλο χῶμα ἀπὸ τὴν πάλη τὴν προτυτερὴν.

Διόλου δὲν πρόκειται γιὰ τὴν ἀντίστασιν τὴν τυφλὴ καὶ ἐμρυτὴ στὴν ὀκνηρία, παρὰ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ ἀντιζύγιμα τῶν ἀποδείξεων, καὶ ἀπὸ τῆ διαφώτισιν αὐτῆς τῆς συζήτησης βγαίνει τὸ μεγαλύτερο ὄφελος γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀλήθειας. Κι ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος ἴσα ἴσα ἐκεῖνο τὸ περιστατικὸ δίνει στοὺς νέους μαθητάδες, ἔξω ἀπὸ τὴ δύναμιν τῶν πεποιθήσεων καὶ μιὰ ξεχωριστὴ ἰκανότητα νὰ δηγήσῃσιν τὴν ἰδέαν πρὸ μακριὰ ὡς στὴν ἀποτελεσματικὴ ἐπιτυχία.

Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι δυσκολώτερον στὸν κόσμον παρὰ νὰ καταλαβαίνῃ κανεὶς τὸν ἄλλο, καὶ πάλι χωρὶς νὰ τὸν καταλάβῃ εἶναι περὶ ἀπὸ τὴ δύναμιν του νὰ τὸν καταπέσῃ. Νὰ καταλαβαίνῃ τὸν ἄλλο ὅμως θὰ πῆ, νὰ ἔχῃς ἢ νὰ εἶχῃς μέσα σου κάτι σύμφωνον ἢ ἀνάλογον μὲ τὸ νοῦ του ὁποῖος δὲν εἶχε τοῦτο, θὰ τοῦ μείνῃ ξένος.

Καὶ οἱ καλύτεροι ἀγωνιστάδες γιὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν προκοπὴν εἶναι κείνοι ποὺ ἐπαιρναν μέρος οἱ ἴδιοι πωτύτερα στὴν παλιὰ πλάνη καὶ ποὺ βρῆκαν στὴν ἰδίαν τους ψυχικὴ ἐξέλιξιν τίς ἀποδείξεις γιὰ τὴν καινούργια ἀλήθειαν. Μὲ τούτες τίς ἀποδείξεις εἶναι τώρα στὴ θέσιν νὰ ἀφομοιωθῇ ἡ ἀλήθειαν κατὰ τὸ βαθμὸν καὶ κατὰ τὸ εἶδος τῆς διάνοιας σ' ἐκείνῃ τῶν ἄλλων.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτῆς τῆς ἀφομοίωσης ἡ προκοπὴ τῆς ἀλήθειας μπαίνει στὴν τελειὰ καὶ τελειὰ φάσιν τῆς ἀνάπτυξής της, δηλ. στὴ φάσιν τῆς γενικῆς ἀναγνώρισης. Κ' ἐδῶ σὺν καὶ σ' ὅλες τίς μορφῆς τῆς ζωῆς ὑπάρχει ἡ πάλη γιὰ τὴν ὑπαρξίν. Τὸ πρὸ γερὸ κεφάλι πῆρε γιὰ κληρονομίαν τὴν πρὸ δραστήρια ἐπιμονὴν στὸ στοχασμὸν, τὴν πρὸ ἐξυπνὴ μεταχείρισιν ὅλων τῶν ἀποδείξεων πρὸς διαβεβαίωσιν καὶ παλεύοντας μὲρα μὲ τὴ μέρα, μὲ τὴ μετρίωτα ποὺ τὸν τριγυρίζει, τὰ ποτέλεσμά δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ ὑποταγὴ τοὺς ἀποκίτω ἀπ' τὴν ἐξουσίαν του.

Κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔρχεται ἕνας καινούργιος βοηθὸς ἀπ' τοὺς ἀθρόπους τοὺς ἀναπάντεχους καὶ ἀμερόληπτους καὶ ἄλλως τε ἀδιάφορους. Τώρα κ' αὐτοὶ αἰσθάνονται πῶς εἶναι βαλμένοι: στὴν κίνησιν τῶν συζητήσεων καὶ δὲ μποροῦν νὰ κάμουν ἄλλο παρὰ νὰ δουλεύουν γιὰ τὴν κατανόησιν τῆς καινούργιας ἀλήθειας. Γιατὶ ὁποιαδήποτε ἀλήθειαν εἶναι μιὰ διατύπωσιν πρὸ τρανῆ τῶν ἀπαραβιάστων κανόνων ποὺ εἶναι μόνοι τοὺς τὰ θεμέλια τοῦ σύμπαντος, καὶ ἀνταποκρίνεται τῆς αἰώνιας διέφρυνσιν τῆς ἀθρόπινος διάνοιας πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς γνωρισιᾶς καὶ τὴν ἀξίωσιν τῶν προϋποθέσεων τοῦ γενικοῦ καλοῦ.

Ἰσα ἴσια τὸ ἀπρόσωπον στοιχεῖο στὴν ἰδίαν στιγμὴ τῆς σύλληψης μιᾶς καινούργιας ἰδέας δείχνει τώρα τὴν ἀληθινή τῆς ἀξίαν. Γιατὶ ἕνας ἀθρόπος χτυπιέται μὲ ἄλλον ἀθρόπον, τὸ ἐγωιστικὸ πνεῦμα παραλληλίζει τὸν ἑαυτὸ του μὲ ἄλλο ἐγωιστικὸ πνεῦμα. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ εἶναι ἀπρόσωπον, εἶναι μιὰ κληρονομία κοινὴ σ' ὅλην τὴν ἀθρόπτητα, καὶ ἄμα μὲ τὴν πάλη ἀποδείχθηκε πῶς εἶναι τῆς ἰδίας φύσης, διαπερνάει ὅλες τίς ἀτομικότητες τοῦ μέλλοντος σὺν ἕνα στοιχεῖο ἀχώριστον ἀπ' αὐτῆς.

Τότε ἡ πάλη πλησιάζει στὸ τέλος της, ἡ δίχωνοιά χάνεται σιγὰ σιγὰ, ἡ ἐξουσία τῶν πρὸ ἀναπτυγμένων ἐκτείνεται ἀποπάνω στοὺς ἄλλους, καὶ σὲ μιὰ μελλομένη γενεῇ ἡ ἀλήθειαν ποὺ τὴν πολεμοῦσαν ἄλλοτε, καταρθώνει νὰ γείνῃ ἡ ἀλήθειαν ποὺ τὴν παραδέχονται ὅλοι γιὰ ριζοθήμελα τῆς κατανόησίν τους γιὰ τὴ γενικὴ σκέψιν.

Τὰ νερὰ πέρασαν, οἱ πέτρες ἀπόμειναν κ' ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα περπατεῖ ἡ ἀλήθειαν πρὸς τὸ μέλλον της τὸ ἀπεριόριστον.

Μεταφ. KARL DIETERICH

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΑΓΚΥΡΑ

Τοῦ μικροῦ μου ἱεροῦ Λεάντρου Παλαμᾶ.

Ὡ ἡ θυγατέρα τῆς φωτιᾶς· ἀπ' τῶν ἐγκάτων
Τῆς Σφαίρας τὸ πυκνόπυρο σκιοῦδι,
Σὺν μὲν ἀπ' τῶν Ἀδῶν τὸν Ἄδην,
Συναλισμένη ἐδῶ στὸ φῶς ζῆς τῶν κυμάτων
Καὶ σὺν ὑγρῶν βυθῶν—ποῦ ἡ κάθε φλόγα σβύνει—
Καὶ σὺν ἀνώρητων ἀβέσσων τῆ γαλήνῃ
—Σὺ, τίρι, ἀπὸ τοῦ λιμανιοῦ κ' ἀπ' τοῦ γαλιῶ ἐοῦ
κἄνι—

Μονάχα ἐσύ, ὅπου δὲν μπορεῖ τοῦ ἀνθρώπου μάτι,
Νοσταλγικὰ βυθίζεσαι κ' ἀδράχνεις
Μὲ τριγυροῦσιν, νὰ σταματήσῃς
—Τὰ σπλάχνα τῆς Μητροῦς σὺν νῆπιες νὰ σκίσης—
Τὸ δρόμο τῆς Ἀπολιτισμῆς ἢ τῆς Ἐλπίδας...
Καὶ κἄνι στέρεο πέτρα ἐκεῖ γιὰ ναυῆς ψάχνεις·
Ἐνῶ οἱ ἄρμοι τῆς Ἀλυσσοῦδας
Σὲ ἀλυσσοδεῖουν σὴς Ζωῆς τῆς πλανεμένης
Τὰ πλάγια ὡς νάνεβῆς σὴς πορευμένης
Θαλασσοταξιδεύτρας τὴν ἀγκυλῆν,
Κι ἀφρόδαρτῆ νὰ μένης ἐκεῖ πάλι
Πάντα ἐοῦ σκλάβαν τῆς πιστῆς, μὰ καὶ Βασίλισσάν της
Στοῦ γυρισμοῦ τὰ τόσῃ ὄραϊα ὀνειρικά της.

Σπέντες

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΣΚΙΑΣ ΓΡΟΘΙΕΣ

«Θέλω δόξα καὶ γροθίες».

Γιὰ τὴν ὥρα δηλαδὴ πέφτουν μοναχὰ οἱ γροθίες, πυκνὲς «ἀκριτος ὄχλος» χαλαζὶ καλοκαιρινό. Ποιὸς εἶν' ὁ Κύκλωπας ποὺ τίς τινάζει; Γυρῶ καὶ βλέπω τὸ χέρι—τί τρομερὸ χέρι! χέρι σκιάς. Ρίχνει τὸ χαλαζὶ—καὶ ὅλα θάλασσα τὰ κάνει. Θάλασσα ὅλα μέσα στὸ στεροτυπωμένο βιβλίδιον τοῦ κ. Σκια: ἡ ψευδογλωσσολογία ἐν παραδείγματι. Τὸ νόημα τοῦ τίτλου δύσκολο δὲν εἶναι νὰ τὸ γράψωσιν. «Ψευδογλωσσολογία»—κάποιον φάντασμα, μιὰ σκία ποὺ πάντα μπρὸς του βλέπει ὁ κ. Σκια: ἐν παραδείγματι—μιὰ κάποια στὸ «Νουμᾶ» τυπωμένη κρίσιν γιὰ τὸ βιβλίο του ἀπὸ τοῦ γλωσσι-

τους πῶς θὰν τὸ κατορθώσῃσιν, κ' εἶχανε φόβους μήπως οἱ Ἀθηναῖοι, φρονῶντας πῶς χάλασαν οἱ ὄρκοι ἀφοῦ ἤρθαν στὰ χέρια, δὲν τοὺς ἀρίσῃσιν ἴσως νὰ φύγουν.

53. Ἀποφασισαν λοιπὸν κ' ἕνα τρεχαντῆρι νὰ στείλουν ἀνθρώπους τοὺς στοὺς Ἀθηναίους χωρὶς κηρύκειο καὶ νὰν τοὺς δοκιμάσῃσιν. Ἔτσι τοὺς στέλλουν κ' ἔλεγον πῶς «Σωσάτῃ δὲν κάνετε, ὦ Ἀθηναῖοι, ποὺ ἔτσι ἀρχίζετε πόλεμον καὶ χαλνάζετε τοὺς ὄρκους· γιατί ἐνῶ ἐμεῖς τιμωροῦμε τοὺς ὄχτροὺς ἡμᾶς, μᾶς μπαίνει στὴ μέση, ἐτοιμοὶ μὲ τ' ἄρματα νὰ μᾶς χτυπήσῃτε. Ἄ σκοπὸς σας εἶναι νὰ μᾶς ἀποδίσῃτε νὰ τραβήξωμε πρὸς τὴν Κέρκυρα ἢ ὅπου ἄλλοῦ θέλωμε καὶ νὰ χαλνάζετε τοὺς ὄρκους, πιάστε μας ἐμᾶς ἐδῶ πρῶτους καὶ μεταχειριστεῖτε μας ὡς ὄχτροὺς». Ἔτσι μίλησαν ἄρτοί. Κι ὁ στρατὸς τῶν Κερκυραίων ὅσος τ' ἄκουσε φώναξε ἀμέσως νὰν τοὺς πιάσῃσιν καὶ σφάξῃσιν· οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀποκρίθησαν «Οὔτε ἀρχίζουμε πόλεμον, ὦ Πελοποννησιῶτες, οὔτε χαλνάζετε τοὺς ὄρκους, παρὰ ἤρθαμε ὡς βοηθοὶ τῶν Κερκυραίων ἐδῶ τῶν συμμάχων μας.» Ἄ λοιπὸν θέλετε νὰ τραβήξῃτε ἄλλοῦ πούθενά, κείστε λέρτεροι· ἂν ὅμως χτυπήσῃτε τὴν Κέρκυρα ἢ κενάνα δικὸ τῆς μέρος, δὲ θὰν τὸ παραβλέψωμε ὡς οὐκ ἔσῃσιν.

54. Ὅταν λοιπὸν ἀπάντησαν ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι,

τότε οἱ Κορθῖνοι ἐτοίμαζαν τὸ ταξίδι πίσω στὸν τόπο τους, κ' ἔστησαν τρόπαιον στὰ Σύνδοτα τῆς στεριάς. Οἱ Κερκυραῖοι πάλι μάζεψαν τὰ τσακίσματα καὶ τὰ λείψανα τὰ ἀπὸ τὸ μέρος τους βγαλμένα ἀπὸ τὰ κύματα καὶ τὸν ἄνεμον ποὺ σηκώθηκε τὴ νύχτα καὶ τὰ σκόρπισε παντοῦ, κ' ἔστησαν ἀντιτρόπαιον στὰ νησιώτικα Σύνδοτα μὲ τὸ λόγον πῶς νίκησαν. Καὶ νὰ μὲ τί ἐπιχειρήματα ἤθελαν κ' οἱ διὸ δική τους τὴ νίκη. Οἱ Κορθῖνοι ἐπειδὴ κέρδιζαν ὡς στὴ νύχτα, ὥστε νὰ μεταφέρουν σωροὺς τσακίσματα καὶ νεκρῶν, καὶ κρατοῦσαν αἰχμάλωτους ὄχι λιγώτερος ἀπὸ χίλιους ἄντρες, καὶ βούλιαζαν ἀπάνου κάτω 70 καράβια (76) οἱ Κερκυραῖοι πάλι ἐπειδὴ κατὰστρεψαν ὡς πρὸς 30 καράβια κ' ὕστερα ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τῶν Ἀθηναίων μάζεψαν τὰ τσακίσματα τὰ ἀπὸ τὸ μέρος τους καὶ τοὺς νεκροὺς, κ' ἐπειδὴ τὴν πρὶν βραδίαν κώλωσαν ὀμπρὸς τους οἱ Κορθῖνοι ὅταν εἶδαν τὸν Ἀττικὸ τὸ στόλον (77). Ἔτσι λοιπὸν κ' οἱ διὸ ἀπαιτοῦσαν τὴ νίκη.

(76) Τὰ λόγια ἔστησαν τροπαίων εἶναι ξένα κατὰ τὸν Krieger.

(77) Τὰ λόγια καὶ ἐπειδὴ ἄλλοι οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἀντεπέλεον ἐκ τῶν Σύνδωτων διὰ ταῦτα τροπαίων ἔστησαν οὐ φαίνονται ξένα, ὅπως καὶ τὸ τε πρὶν ἀπὸ τὸ προτεραῖον.

55. Ἐπειτα οἱ Κορθῖνοι κατὰ τὸ μισμὸν τους τὸ Ἀναχτόριον ποὺ βρίσκεται ἀπᾶς στὸ στόμα τοῦ Ἀμπερτικῶν κόρφου τὸ πῆρανε μ' ἀπάτη—εἶταν ὡς τότες συντροφικὸ τῶν Κερκυραίων καὶ δικὸν τους—κ' ἀφοῦ τοποθετήσανε μέσα κάτοικους Κορθῖνους, γύρισαν πίσω στὴν Κόρθον. Ἐκεῖ 800 Κερκυραῖους, ὅσοι εἶτανε σκλάβοι, τοὺς πούλησαν, καὶ τοὺς λοιποὺς 250 τοὺς ἔλυσαν (78) καὶ τοὺς φύλαγαν, ὅμως μὲ κάθε τιμὴ, καὶ μὲ τὸ σκοπὸν νὰν τοὺς προσκολλήσῃσιν τὴν Κέρκυρα σὰ θὰ γύριζαν πίσω· γιατί κ' ἔτυχεν οἱ περισσότεροὶ τοὺς ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἀρχόντους τοῦ νησιοῦ.

Ἔτσι λοιπὸν ἡ Κέρκυρα βγήκε κερδισμένη στὸν πόλεμον μὲ τοὺς Κορθῖνους, καὶ τότε ἐφυγε ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων. Κι ἀπὸ σταθῆκε τὸ πρῶτον παρὰ τὸν Κορθῖνὸν μὲ τοὺς Ἀθηναίους ποὺ τοὺς ἔκανε νὰ κηρύξουν πόλεμον, τὸ πῶς ἂν καὶ σύνορκοι τοὺς ναφτοπολεμοῦσαν μὲ τοὺς Κερκυραῖους μαζί.

(78) Τὸ κείμενον δὲσαντες. Δὲ δένει ὅμως ὅπως ὅτις νὰ καλοπιάσῃσιν· πρὸ ἂν εἶταν πρὶν δειμένοι—ὅπως ὡς ἀιχμάλωτοι εἶταν οἱ Κερκυραῖοι—τοὺς λύσεις. Γράφει δὲ ἄλλο λύσαντες. Ἀφορμὴ τοῦ λάθους τὸ δὲσαντες τοῦ § 30.

κου ζήτηματος». Προβίς λοιπόν ἀλύπτες στὴ «σκιά τὴν ἐν παραδείγματι». Κι ὁ δικός μας ὁ σκοπὸς τώρα; Νὰ ἰδοῦμε αὐτὴ τὴ σκιαμαχία.

Τὸ καινούριο βιβλίον τοῦ κ. Σκιαζ μᾶλλον πρὸ πολὺ ἀπὸ τὸ πρῶτον. Κι ἀλήθεια, ἔχει μοναχὰ πενήντα ἐφτάμισθ σελίδες. Μόνον. Τὸ ἄλλο εἴτανε, θυμάμαι, χοντρά, ἀρκετὰ χοντρά, «μέγα βιβλίον» — ἐνοεῖται φυσικὰ πὸς δὲ θέλω νὰ πῶ καὶ «μέγα κακόν» κατὰ τὸ ἀρχαῖον ρητό. Θεὸς νὰ φυλάξει! — ἀπὸ τέτοιο στοχασμὸ κι ἀπὸ τέτοια βιβλία. Ἐχουμε γούστο καὶ μᾶλλον μερικὲς νοστιμιές του (σελ. 10 γραμμὴ 8, σελ. 5 γρ. 18-22, σελ. 38 γρ. 3-7...) καθὼς κι ὁ τρόπος πὺ μιλάει γιὰ τὸν κ. Ψυχάρη (σελ. 14), μᾶλλον καὶ τὸ νόημα «στομύλος γῆς» πὺ τοῦ δίνει καὶ πὺ πηγαίνει, νομίζω, στὸ καλλιτεχνικόν, τὸ ἄριστον τοῦ ἔπος. Μὰ καὶ τὸ ἔπος τοῦ κ. Σκιαζ δὲν τὸ βρίσκω ἄσκημο καθόλου, εἶναι ἀρκετὰ καθαρό, κόπο δὲ φανερώνει, ἔχει καὶ κάποια κίνηση — στοιχεῖα πὺ σπάνια βρίσκει κανεὶς στῆς καθαρεύουσας τὰ βιβλία. Καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ τυπογραφικὰ τοῦ βιβλίου, μᾶλλον κι αὐτὰ, μαῦρα καθὼς εἶναι καταμαυρα, τῶν ἐντεκα, καθαρὰ ὡς τὸ φτερό τοῦ κύκνου καὶ τὸ ἔπος τοῦ κ. Σκιαζ. Γιὰ τὸ δεύτερον ζήτημα νὰ πῶ ὅτι μαρτυρεῖ κοντὰ στὰ ἄλλα πὺς ἔχει ὁ συγγραφεὺς καὶ μιὰ μικρὴ δόση ἀπὸ εὐγλωττία — χάρισμα καὶ τοῦτο, ἂν καὶ κατὰ τὸν κ. Σκιαζ εἶναι χάρισμα κακὸ καὶ γνώρισμα δικό μας, δηλ. τῶν «θιασωτῶν τῆς ψυχαρῆου αἵρέσεως» (σελ. 58, 14) δὲ φαίνεται μόνον καθαρά, πότερον εἶναι γνώρισμα δικό μας ἐπειδὴ εἶναι χάρισμα κακόν, ἢ τοῦμαλιν εἶναι κακὸ χάρισμα ἐπειδὴ τὸ χουμε μεις; Ὅπως καὶ νῆσαι, ὅλους διόλου δικίον δὲν ἔχει, νομίζω, ὁ κ. Σκιαζ, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τοῦ ξεφύγει ὅτι ἂν ἄξαρνα μὴν νὰ πῶ «εὐγλωττο» τὸν Ψυχάρη, ἂν ἴσως δείχνει, δὲν ξέρω, κάποια εὐγλωττία καὶ ἢ «σκιά ἢ ἐν παραδείγματι» ὑπάρχουν ἔμως καὶ βιβλία τῆς «ψυχαρῆου αἵρέσεως» πὺ τί θὰ πῶ «εὐγλωττία» δὲν ξέρουν, καθὼς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Χαλαράκη Ἄντρεάδη γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ἓνα βιβλίον μὲ λογικὴ γραμμὴν, μὲ πολλὴ λογικὴ, μὲ πρᾶ πολλὴ λογικὴ, ἔχει ἔμως καὶ εὐγλωττο ἔπειτα δὲ ἔπρεπε νὰ συλλογιστῆ ὁ κ. Σκιαζ πὺς ἢ «εὐγλωττία» τὸς φορὲς καλὴ κι ὠφέλιμη, εἶναι ἴσως ἀπαραίτητη, στοὺς ἀνθρώπους πὺ βγαίνουνε διαλαληταδὲς μιὰς γενικῆς ἰδέας, μιὰς καινούριας ἀλήθειας στὴν ἐπιστήμη στὴν κοινωνία, ἔπειτα πότε ὅτι οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ δίχως ἴσως ἐξαιρέση εἴτανε πάντα προικισμένοι μὲ τὸ χάρισμα τῆς «εὐγλωτ-

τίας», ὅτι ἂν πέτυχαν, ἴσως ὄχι λίγο τὸ χρωστᾶνε καὶ σ' αὐτό, ὅτι λοιπὸν ἢ εὐγλωττία τους δὲν εἶναι στολίδι περιττὸ καθὼς τὰ παράσημα στὴν ἐποχὴ μας καὶ ἢ σοφία πὺ δὲν τὴ συντροφεύει νοῦς, καὶ τέλος ὅτι ἀφοῦ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου εἶναι τέτοια, ἀντὶς νὰ τὴν κατακρίνει ὁ κ. Σκιαζ, ἔπρεπε ἀπεναντίας νὰ προσκυνήσει καὶ σ' αὐτὴν ἓνα παράσημον φανέρωμα τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς σκοπιμότητος πὺ βασιλεύει στὴ φύση. Ἄφινω κιόλας πὺ ἢ «εὐγλωττία» τοῦ Ψυχάρη δὲν εἶναι ρητορικὴ, δὲν εἶναι «εὐγλωττία» μὲ τὴν κοινὴ σημασία — ὄχι «χειμαρρὸς ποταμὸς κατ' ὄρεσι ρείων», μὲν εἶναι πρὸ πολὺ ἓνα τραγοῦδι. Ὅστε δὲν ἔχει δικίον, νομίζω, νὰ βλέπει ὁ κ. Σκιαζ μ' ἓνα τόσο ἄγριο μάτι τὴν «εὐγλωττία» τῆς δικῆς μας. Ἄδικο θᾶχει ἔμως κι ὁποῖος νομίζει ἀπὸ τὴ μικρὴ αὐτὴ ἀσυνωνία μας πὺς καὶ σὲ τίποτα δὲ συμφωνᾶμε μὲ τὸν κ. Σκιαζ. Λέει ἔξαρνα (σελ. 5) ὅτι δὲν ἐδιάβασα «ἐπισταμένους» τὸ βιβλίον του.

Δὲν ξέρω μὴν. Τὸ βέβαιον εἶναι πὺς γιὰ νὰ τὸ τελειώσω λίγο ἔλειψε νὰ τελειώσω ὁ ἴδιος. Σ' αὐτὸ βέβαιον ἀδύνατον νὰ φταίει τὸ βιβλίον ἔρα θὰ φταίω ἐγώ. Ἀπὸ τότε, ἴσως νὰ διορθώθηκα. Τέτοιο τουλάχιστον κακὸ δὲν πῆγα νὰ πάθω μὲ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σκιαζ τὸ καινούριον. Καινούριον δηλαδὴ τίποτα δὲ λείπει, ὅτι καὶ στὸ πρῶτον, μόνον πὺ ἔδω εἶναι πρὸ σύντομα. Γνώρισμα τῆς ἀλήθειας κι αὐτό, πὺ εἶναι μιὰ, νὰ εἶναι ὁ ἀλόγος τῆς ἀπλοῦς. Καὶ καθὼς ἔλεγε ὁ Σωκράτης ἀπὲρ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ — ὄχι περισσότερα. Τᾶλεγε αὐτὰ στὸν Ἰππία, νομίζω, πὺ εἴτανε σοφιστής. Ἀλήθεια, ὅτι ἀπ' ὅλα πρὸ πολὺ μᾶλλον στὸ βιβλίον, ὅτι μᾶλλον νὰ τρελλαθῶ καὶ νὰ πιάσω ξανά τὴν πέννα, εἶναι κάτι σοφίσματα, κάποια πηδῆματα, χοροπηδῆματα, παιχνίδια λογικᾶ. ἴσως πάλι καθαυτὸ σοφίσματα νὰ μὴν εἶναι, γιὰτὶ μὴν νὰ μὴν ἔγιναν ἐπίτηδες — νὰ μὴν ἔχουνε δηλ. ὅτι χαρακτηρίζει τὸ σοφίσμα. Μὰ πόσα μᾶλλον, ἀλήθεια, στὸ βιβλίον! Ἐχει ἔξαρνα γούστο πολὺ ὁ τρόπος πὺ μιλάει ὁ κ. Σκιαζ γιὰ τὴν «Ψυχάρηου αἵρεση» γιὰ «ἀδόγματα τῆς αἵρέσεως, διδάγματα, ἀφειλομένας ἀποκηρύξεις ὁπαδῶν, αἵρεσιάρχην κ.τ.λ.». Λέει καὶ τὴν φαντάζεται ὡς ἓνα εἶδος αἵρεση θρησκευτικὴ, ἢ καὶ ὡς κάτι παρόμοιον μὲ μυστικὴν συμφορὰ πὺ χεῖ τὸν ἀρχηγὸ τῆς, τοὺς ὑπαρχηγούς, ξέρω γιὰ καὶ τοὺς ἀπλοῦς ὁπαδούς ἢ συμμοριτες; τὰ καθιερωμένα τῆς ἀσάλευτα δόγματα, κανένα «σύμβολον πίστεως» μὲ τούτα καὶ μ' ἓκείνα τᾶθρα, ἀφορισμούς, ἀπομαντρισμούς, ἀποσυναγωγί-

σμούς καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο. Καὶ διαβάζουμε λοιπὸν ὅτι «ὁ ἐπικριτὴς παραβαίνει τὰ δόγματα» πὺς ὑποστηρίζει ἄλλα δικὰ του, πὺς οὔτε τὸ λέει καν, πὺς γιὰ νὰ μὴν τὸ λέει σημαίνει «ἀναμφιδόλως» (:) ὅτι «ἀγνοεῖ» τὰ δόγματα πὺ παραβαίνει, ὅτι ἔπρεπε ἀνάποκηρυχθῆ ἀπὸ τὸν αἵρεσιάρχη ὡς διδάσκων ἄλλας θεωρίας ἢ τὰς τοῦ διδασκάλου» (σελ. 14) καὶ τέλος ὅτι «ὁ Ψυχάρης δὲν ἔπραξεν ὅτε θὰ πράξη βεβαίως τούτο διότι περὶ τῶν θεωριῶν ἐκείνων οὐδαμῶς ἐνδιαφέρεται, ὁ δὲ κύριος σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι ἀπλῶς ἀρνητικὸς» — ἢ καταστροφὴ τῆς καθαρεύουσας. Νὰ πὺ τὸ καταλαβῆ περίφημον ὁ κ. Σκιαζ εἶναι νὰ μὴ σᾶρσει ἓνα τέτοιο βιβλίον; Βέβαιον αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπός, ὁ πρῶτος — νὰ λείπει ἢ καθαρεύουσα, τὸ ψεύτικον τὰ χαραχτήριστον κατασκευάσμα — καλὴ σῶπα! — ἢ ἐπικρατεστέρᾳ διαλεκτὸς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας». Κ' οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ πὺ κάνουν τὴν αἵρεση — ἀνεξαρτήτως ὁ καθένας στὶς ἰδέας του ἔχουνε βέβαιον κατὰ πὺς τοὺς ἐνώνει, κάποια κοινὴ ἀρχή, ἓνα «σύμβολον πίστεως» νὰ πὺ με — ποῖο; Τὴν ψευδογλωσσολογία, ποῖο ἄλλο; πὺ τοὺς κάνει νὰ βλέπουνε ἀκαταστασία τὴν κατάστασίν μας τῆς γλωσσικῆς, στραβὲς γλωσσικὲς ἀρχὲς νὰ μᾶς κυβερνεῖν, στὸ σκολιὸ καὶ στὸ βιβλίον θρονισμένο ἓνα κακόμορον κι ἀχαραχτήριστον πλάσμα, τὴν καθαρεύουσα, καὶ τὴ γλώσσα μας ὅλους διόλου ἔδικα καταδικασμένη. Μπράβο του! πολὺ ὠραία τὸ καταλαβῆ ὁ κ. Σκιαζ — νὰ λείπει ἀπὸ τὴ μέση ἢ καθαρεύουσα, πὺ θὰ πῶ νὰ πεταχθῆ ἀπὸ πάνω μας μερικὲς πρόληδες πὺς τώρα μᾶς βαραίνουν — προστυχὰ καὶ «διασθορὰ» τῆς γλώσσας μας κ.τ.λ. Καθηκὼν αὐτῆς, πᾶσι ἢ καθαρεύουσα, μαζί — τί κρίμα! — κ' ἢ δόξα τοῦ κ. Σκιαζ.

Οἱ πενήντα ἐφτάμισθ σελίδες, οἱ καλὲς νοστιμιές, τὸ καθαρό ἔπος κι ὁ καθαρὸς τύπος, ἢ καινούρια κάπως ἀντίληψη τῆς αἵρέσεως, κ' ἢ ἐξυθωρη τοῦ σκοποῦ τῆς, εἶναι, νομίζω, τὰ σπουδαιότερα καὶ τὰ πρὸ ἀξιοπρόσεχτα ἀπ' ὅλα ὅσα βρίσκει κανεὶς στὸ καινούριον βιβλίον. Τὸ τελευταῖον μάλιστα — ἢ ἐξυθωρη ἔκείνη παρατήρησις, ἔχει τόσο μεγαλύτερη σημασία, ὅσο εἶναι, θαρρῶ, τὸ μόνον πὺ ἔχει πᾶσι ὡς τώρα σωστὰ ὁ κ. Σκιαζ ἀπ' ὅλο τὸ ζήτημα. Ποῖο εἶναι τὸ κύριον πνευματικὸν γνώρισμα τοῦ κ. Σκιαζ «sa faculté ma tressée» — θὰ ρωτοῦσε κανεὶς. Νὰ μὴν νὰ πῶναι τὰ πράγματα ἀπ' τὴν ἀνάποδην, νὰ τὰ βλέπει ἀλλοιῶτικα παρ' ὅτι εἶναι. Χάρισμα βέβαιον ζηλευτό, γιὰτὶ δὲν μὴν μὴν ὅποιος τᾶχει παρὰ νὰ εἶναι πρωτότυπος, νὰ ξεχωρίζει μέσα στὸ κοπάδι

ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

(Ἡ ἀρχὴ στὸ 154 φύλλον)

Προχώρησα κ' ἔρριξα τὸ βλέμμα μου στὸ θέατρο τῆς καταστροφῆς. Φοβερὸ πρᾶμα ξάνοιζα μπροστὰ μου ἢ μισὴ ἢ πολιτεία εἴτανε καμένη καὶ κάπνιζε παντοῦ πάνου ἀπ' τὰ συντρίμια, ἀπ' τὰ χάλια τὰ ῥίπια, τῆς φωτιᾶς τ' ἀπομεινάρια. Ἐχασκα κοιτάζοντας καὶ συλλογιόμουν. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς καταστροφῆς εἴτανε καὶ τὸ σκολιὸν μας καὶ ἢ κἀκε κι ἀπὸ τὸ βέβαιον κἀκε. Ὄρα του καλὴ μαθῆς καὶ καλὸ του καταβῶδιον. Καὶ φημιστήθηκα, πιστέψτε; γι' ἀπὸ τὸ πρᾶμα, σὰ νὰ ξεδιωνοῦμουν γιὰ ὅσα ὑπόφερα μέσα κεῖ.

Καὶ μ' ἔπιασε τὴν ἄνω μὴ νουσταλγία, ἓνας πόθος νὰ πᾶω τὸ γρηγορότερον ἐκεῖ καὶ νὰ ἰδῶ ἀπὸ κοντὰ τὰ γενοῦμενα.

Ἐβάζα μὲ τὸ νοῦ μου, ἂν εἴτανε δυνατό, νὰ

κατέβω σιγὰ σιγὰ κάτου ἀπ' τὸν γκρεμὸν καὶ νὰ τὸ κοψῶ λάσπη. Κ' ἐκεῖ πὺ σκέφτομουν ἄφρα, νὰ κι ὁ κηπιτάνιος ἀπὸ πίσω μου. Κι νὰ δῆτε, πὺ μὴν δώκε ἄτος τοῦ ἀφορμῆ, νὰ τοῦ ζήτησω τὴν ἄδεια γιὰ νὰ φύγω.

— Καλημέρα, μὴν λέει.

— Καλημέρα, κηπιτάνιο.

— Στενοχωρήθηκα, μὴν φαίνεται, πᾶ στὸ βουνόν... ποθεῖς τὴν πολιτείαν κι ἄς εἶναι καὶ καμένη.

— Ὅντας εἶναι κανεὶς μαζί σου, κηπιτάνιο, τοῦ λῆω, δὲν μὴν νὰ στενοχωρηθῆ ποτέ. Μὰ ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατό νὰ μείνω πάντα μαζί σου, πρέπει νὰ πᾶω γιὰτ' ὕστερα χάνω καὶ τ' ἄβγα καὶ τὸ καλῆθι. Τὴ σκολιὸν μας, μὴν φαίνεται, κἀκε καὶ δὲν ξέρω πὺς θ' ἀπογίνουσαν τὰ δικὰ μας. Πρέπει νὰ πᾶω, κηπιτάνιο, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μὴν δώσεις τὴν ἄδεια.

— Σοὺ τὴ δίνω, καλλιχάρι μου, ὡρα σου καλὴ. Καὶ σὰ διείς στὸ δρόμον τίποτα νιζάμηδες, πᾶς τους πὺς ἐμεῖς εἴμασ' ἔδω, καὶ ἂν ἔχουν ὄρεση, ἄς κοπιᾶσουνε νὰ τοὺς τρατάρουμε μερικὰ ζαχαράτα, φάμπρικα Γκρά.

— Πᾶς τους ἀκόμα πὺς σήμερ' ἄθριον ἔχουμε σκοπὸ νὰ πατήσουμε τὸ τραῖνον, πὺ ταξιδεῖς στὴν Ἐβρώπη, τὸ ἔξαρνα πὺ λέει, κι ἄς ἔρθουν νὰ μᾶς μπο-

δίσουν.

— Πᾶς τους, πὺς ἐγώ εἶμαι ὁ Καπιτάν' Ἀναστάσης ὁ Λιονταρῆς. Ἀκόμα, σὰ θες, πᾶσε με καὶ στὴ φημερίδα.

Ἐγὼ ἀπ' τὴ χαρὰ μου βουβῶθηκα καὶ μούλωξα. Σούρηξε μιὰ κλέφτικα κ' ἔρθαν ἐκεῖ δύο συντρόφια.

Πᾶρτε ὡρὴ, τὸ παλληκᾶρι καὶ βγάλετε το στὸ δρόμον καὶ δειχτε του ἀπὸ πὺ θὰ πᾶει στὴ Σαλονίκη, δόστε του μαζί του καὶ κουμπᾶνια.

Ἀποχαιρέτησα λοιπὸν τὸν κηπιτάνιο, ἔσφιξα τὸ χεῖρ του κι ἀκλόουθησα τοὺς δύο ἔδηγούς μου. Πᾶμε, πᾶμε, φτάνουμε σ' ἓνα γκρεμὸν.

— Μπορεῖς νὰ κατεβῆς ἀπὸ δῶ; μὴν ρωτᾶει ἓνας τους.

— Ἄμ' δὲ, πὺς νὰ κατέβω, γιὰ εἴμ' ἐγώ;

Βγάλε τότες ἀπ' τὸ σελᾶχι του ἓνα σκοινί, μὴν τὸ δίνει στὴ μέση, μὴν τὸ δίνει νὰ τὸ κρετῶ καὶ μὴν κρεμᾶει ἀπ' τὸν γκρεμὸν καὶ σιγὰ σιγὰ μὲ καλουμάρι κάτου, ὡς πὺ ἔρτασκα καὶ πάτησα σὲ στέριον ἔδαρον.

— Πᾶντεξ' ἀφοῦ μου φωνάζει κι ἀρχινᾶει ἄρτος χωρὶς σκοινί χωρὶς τίποτα, μὴν τὰ χεῖρια καὶ μὴν τὰ ποδάρια, νὰ κατεβῆ τὸν γκρεμὸν γλιστρώντας σὰ φίδι. Ὁ ἄλλος ὁ σύντροφος ἔμειν' ἀπένου.

Ἦρθε κοντὰ μου καὶ μὴν λυσε τὸ σκοινί ἀπ' τὰ

πού λέγεται κοινωία — και τί ἀξιολογώτερο, τί πιό ἀκριβέ ἀπ' τήν πραιτοτυπία; να μπορεί κανείς να καμαρώνει και να λέει σαν τὸ ἱεροσάιο ἐκεῖνο αὐτοχριστῶ σε, Θέ μου, πού δὲ μεπλάσας ἡμῶς με τοὺς ἄλλους;». Τὸ φανέρωσε αὐτὸ ὁ κ. Σκιας με τὸ πρῶτο του βιβλίου—βγήκε με κείνο ναποδείξει πὼς ἡ καθαρεύουσα εἶναι «διαλεκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς και δὴ ἡ ἐπικρατεστέρη». Ἀπὸ φόβο, φαίνεται, μήπως και τὸ ξεχάσουμε τὸ φανερώνει και πάλι μ' ὅμοιο τρόπο και με τὴν παρεξήγηση τῶν ὄσων ἰδιαίτως στήν κρίση πού τυπώθηκε στὸ «Νουμά» γιὰ τὸ βιβλίο του τὸ πρῶτο καλὲ καταόρθωσε και τὴν παρεξήγηση ἀλάκρη, δὲν κατάλαβε ποῖο εἶταν τὸ νόημα τῆς. Νά γιατί γράφει κάπου (σελ. 10) ὅτι «δὲν καταλαβαίνει πὼς καταλαβαίνει ὁ ἐπικριτῆς τὸ γλωσσικὸ ζήτημα». Κι ὁ λόγος, ἐπειδὴ «ἐν τέλει τῆς ἐπικρίσεως ἀντιθέτως πρὸς τὰ προειρημένα ὁμολογεῖ (ὁ ἐπικριτῆς) ὅτι «ἡ γλῶσσα πού μιλιέται, ὅπως μιλιέται ἀπὸ τοὺς γραμματισμένους στὰ ἐθνικὰ κέντρα δὲν εἶναι ἡ καθαρὴ δημοτικὴ, μόν' εἶναι γλῶσσα ἀνακτωμένη, πλάι στους τύπους τῆς δημοτικῆς, τύποι τῆς καθαρῆς δηλ. τῆς ἀρχαίας». Αὐτὸν; ἡ ὁμολογία αὐτὴ σημαίνει πὼς ἡ καθαρῆς εἶναι ἀδιαλεκτὸς και δὴ; κ' ἐπομένως ὅτι ὁ ἐπικριτῆς ἀντιφάσκει μ' ὅσα εἶπε πρῶτον. Δὲν μπορεί να σημαίνει και κάτι ἄλλο, ἐκεῖνο δὲ πού και πραγματικὰ σημαίνει — πού τὸ γράφει κιόλας ὁ ἐπικριτῆς παρακάτω—πού τὸ βρίσκει, λειπὶν ἐκ τῶν προτέρων φανερό—πού ὁ κ. Σκιας οὐτ' ἐκ τῶν ὑτέρων δὲν τὸ κατάλαβε, ὅτι ἀφοῦ τόσα χρόνια καθαρῆς μιλοῦσε ἡ ἐπιστήμη, ἡ φιλολογία, ὁ τύπος, ἡ πολιτεία, ἡ ἐκκλησία, φυσικὸ εἶταν να μποῦνε στὴ γλῶσσα πολλὰς λέξεις σέροντας μαζί—τῆς γλωσσικῆς μας πρόληψης σημάδια—γραμματικὸς τύπος τῆς καθαρῆς δηλ. τῆς ἀρχαίας; ὅτι οἱ γραμματισμένοι πού αὐτοὶ πρὸ πάντων τῆς μεταχειρίζονται δὲ θὰ τῆς φέρνανε στὸ τυπικὸ τῆς γλώσσας μας, ἀφοῦ εἶχαν τὴν ἰδέαν πὼς οἱ ἀρχαῖοι τύποι εἶναι οἱ σωστοί—κι ἀφοῦ οἱ γραμματισμένοι μιλοῦντας δὲχάλανε τόσο τῆς λέξεις γιατί προσέχουν να μιλοῦνε σωστά, ἐνῶ οἱ ἀγράμματοι μιλοῦνε σωστά δίχως να προσέχουν; ὅτι λοιπὸν ἡ κυκλοφορία τῶν λέξεων αὐτῶν δὲν μπορεί να εἶναι λόγος ἀποδεικτικὸς γιὰ τὸ ζήτημα, ἀν ἡ καθαρῆς εἶναι ἀδιαλεκτὸς και δὴ—για τὴ θεωρία τοῦ κ. Σκιας; Πού σ' αὐτὰ βρίσκεται ἡ ἀντίφαση; Μὲ τὸ βιβλίο του ἐκεῖνο δὲ βγήκε ὁ κ. Σκιας ναποδείξει πὼς ἡ καθαρῆς εἶναι ὄχι,

καθὼς ἐπιστεύαμε, γλῶσσα μισή, φτιασμένη, δίχως ρίζες μεσ' στήν ψυχὴ μας, γλῶσσα με φαινομενικὴ ζωὴ πού τὴ χρωστᾷ, καθὼς και κάποια ἐκφραστικὴ εὐκολία, στὸ πολυκαιρὸν μεταχειρίσθη, ἀλλὰ πὼς εἶχε μέσα στήν ψυχὴ μας, στὸ αἶσθημά μας τὴν ἰδίαν θέση πού κ' ἡ δημοτικὴ, βαρύτερη ἀκόμα, σαν ἐπικρατεστέρη πού εἶναι; Δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ κεντρικὴ, ἡ θεμελιακὴ τοῦ βιβλίου του ἰδέα, ὅτι καινούριον ἐπὶ τέλους ἦρθε να πεῖ ὁ κ. Σκιας ἀπάνω στὸ ζήτημα; Και τὸ νόημα, ὁ σκοπὸς τῆς κρίσεως τοῦ βιβλίου εἶταν, κ' ἔπρεπε, νομίζω, νῆναι—ποῖος; Νά ἐξετάσει αὐτὴν τὴν καινούργια θεωρία, να ἰδεῖ ἂν, και πόσο συμφωνεῖ με τὰ πράγματα. Και γι' αὐτὰ, ὅσα κι ἂν εἶταν ἡ κρίση ἐκείνη «μερικὴ ἀνακτωμένη τοῦ βιβλίου, ἀνάλογος πρὸς τὴν πολεμικὴν τῶν ἐλευθέρων σκοπευτῶν, ἀτε βαρυνθέντος τοῦ ἐπικριτοῦ τὸν κόπον τῆς συστηματικῆς ἀνακτωμένης και τοὺς ἐπικριτοὺς κινδύνους» (σελ. 5) εἶχε ὅμως, θαρρῶ, ἀπὸ μιὰ μεριά κάτι τὸ ἀκέραιο—στὸ σκέδιο, στὸ νόημα τῆς. Στὸ νόημα αὐτὸ, καθὼς φαίνεται, ὁ κ. Σκιας δὲν μπῆκε. Γι' αὐτὸ βρῖσκει ἀντιφάσεις ἐκεῖ ὅπου ἦσαν ἀπ' ἀντίφαση δὲν ὑπάρχει, βλέπει ἀνάποδες ἰδέες και σκέψεις ἐκεῖ ὅπου τὸ μόνον ἀνάποδο εἶναι, φροβῶμαι, ὁ τρόπος πού τῆς παίρνει ὁ ἴδιος, τῆς σκέψεις αὐτῆς και τῆς ἰδέας. Και να πὼς τῆς παίρνει. «Οἱ ὁμιλοῦντες τὴν καθαρῆς ἰσχυρίζονται ὅτι ἐπικριτῆς «εἶναι ἄνθρωποι γραμματισμένοι, και τὴ μεταχειρίζονται ὄχι καθαρῆ—σε ζήτηματα ἐπιστημονικὰ κ. τ. λ. ἐκεῖ δηλ. ὅπου τοὺς τὴν ἔδωσε ὄχι ἡ παράδοση, ἀλλὰ τὸ σκελετὸ, τὸ βιβλίο, ἡ φημερίδα». (σελ. 16). Ὁ κ. Σκιας φροβῶ ὅτι ἔθωρος, τὴν τσακίωσε κ' ἔδω, στὰ λόγια αὐτὰ τοῦ ἐπικριτοῦ, κρυμμένη τὴν κακὴ σκελετὸν τὴν «ψευδογλωσσολογίαν» (σελ. 16). Ἀμείσως, γροθιάζει τὸ χέρι—πφφει ἡ γροθιά θάλασσα. «Ἄν τις ἀληθῆς γλωσσολόγος τυχὴ νῆναγνώσθη ταῦτα, θὰ ἐκπλαγῆ βεβαίως μνησάνων, ὅτι δὲν ἀρκεῖ να ὁμιλεῖται γλῶσσά τις ἢ διάλεκτος, ἀλλ' ἀπαιτοῦνται ληξιαρχικὰ πιστοποιητικὰ ἀσφαλῶς βεβαιῶντα ὅτι οὐδὲν τῶν στοιχείων αὐτῆς εἰσῆχθη διὰ τοῦ σχολείου, τοῦ βιβλίου, τῆς ἐφημερίδος, εἰδμη ὅτι ἡ διάλεκτος αὐτὴ εἶναι «νεκρά» και ἀναξία πάσης προσοχῆς (αὐτὰ δὲ θὰ τὰ κοιτάζουμε) ἀλλ' ὅτι ἀληθῆς γλῶσσα εἶναι μόνον ὅσα σχετίζονται με τὴν καθημερινὴν ζωὴ». (σελ. 17). Νομίζω πὼς ἀπὸ τὴν κάπως σοφιστικὴ αὐτὴ μετάφραση δὲ θὰ μάθει ὁ ἀληθῆς γλωσσολόγος ὅτι πραγματικὰ γράφει ὁ

ἐπικριτῆς. Ὑπάρχει, μού φαίνεται, κάποια διαφορὰ μεταξὺ τῆς φράσεως «τὴν καθαρῆς τὴ μεταχειρίζονται—ὄχι καθαρῆ—σε βρισμένες περιστάσεις, ἄνθρωποι γραμματισμένοι» και τῆς μετάφρασεως «ἡ καθαρῆς ὁμιλεῖται»—κ' ἡ διαφορὰ εἶναι, θαρρῶ, τέτοια, ὅστε ὁ ἀληθῆς γλωσσολόγος να μὴν «ἐκπλαγῆ» καθόλου—παρὰ με τὸν κ. Σκιας πού δὲν τὴ βλέπει. Ἄν τυχὴ μάλιστα και μάθει πόσο εἶναι φυσικὸ ὁ ἔθωρος ὁ κ. Σκιας ὅστε να βλέπει ἀκόμα κι ἀόρατες γι' ἄλλους σκελετὸς—ψευδογλωσσολογικὸς θεωρίες, κι ὡς τόσο να μὴ βλέπει θεόρατη διαφορὰ ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴν του ἐκπληξῆ ὁ ἐκπληκτὸς γλωσσολόγος σίγουρα θὰ πείσει ἀπόπληκτος. «Ἄλλὰ τίς λόγος, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Σκιας στὸν ἴδιον θριαμβευτικὸν τόνο, σαν ὀλυμπιονίκης, ἀποκλείει τοὺς πεπαιδευμένους ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐμάδων τῶν ὁμοειδῶν ὅστε ἡ γλῶσσα δι' ἡς ἐκφράζονται τὰ διανοήματα αὐτῶν να καταδικάζεται ὡς νεκρά;... Ὁ ἐπικριτῆς θάπαντῆσει βεβαίως ὅτι οἱ πεπαιδευμένοι δὲν εἶναι «ἄνθρωποι φυσικοί». Ἀπαίτηση βίβλικη κανεὶς δὲν μπορούσε να εἶπαι, να βρεῖ ὁ κ. Σκιας τὴν ἀπάντηση τοῦ ἐπικριτοῦ, ἀφοῦ ἰσοκράτης δὲν εἶναι. Μιὰ ὅμως και σκέφτηκε να τὴ γυρέψει, ὁ ἐπικριτῆς δὲν ἔχει λόγο να σφίξει τὰ δόντια του. Και πρῶτον γιὰ τοὺς «πεπαιδευμένους» ἂν εἶναι ἄνθρωποι φυσικοὶ ἢ ὄχι, ὁμολογεῖ ὁ ἐπικριτῆς ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὸς να κρίνει. Τὸ ζήτημα εἶναι καθαρὸ θεολογικὸ, ἀνάλογο με τὸ ἄλλο ἐκεῖνο «ἂν οἱ γυναῖκες εἶναι ἄνθρωποι» πού κάμποσο εἶχε σκοπίσει στὸ μεσαίωνα τὴν ἐκκλησία, και τὸ εἶπε ἐπὶ τέλους ἡ σύνοδος τῆς Μακόννας. Γιὰ τὴν ἄλλα πού γράφει, ἂν ὁ κ. Σκιας θέλει μ' αὐτὰ να πεῖ πὼς καταδικάζεται ἡ γλῶσσα τῶν «πεπαιδευμένων» ἔχει, θαρρῶ, ἄδικο. Τὸ μόνον πού καταδικάζεται εἶναι ἡ «καθαρῆς». Ἡ γλῶσσα τῶν «πεπαιδευμένων» εἶναι, ὅσο ξέρω, ἡ ἰδίαν στὸ βαθμὸς με τὴ γλῶσσα τῶν «ἀπαιδευτῶν». Μόνον δυὸ τρεῖς «πεπαιδευμένους» εἶχε τὴν τυχὴ να γνωρίσω ἔως τώρα, πού να μιλοῦνε γλῶσσα διαφορετικὴ. Γι' αὐτοὺς, χωρὶς να εἶμαι θεολόγος, μπορῶ να βεβαιώσω πὼς δὲν εἶναι ἄνθρωποι φυσικοὶ. Τὸ τί εἶναι, ἴσως μες τὸ μάθει καμιά καινούρια σύνοδος, ἢ ἐν ἑλλείψει, κανένα ἐπιστημονικὸ συνέδριον παλαιοντολογικῆς ζωολογίας. Στὸ βιβλίο του τὸ πρῶτο ὁ κ. Σκιας σπουδαῖον ἐπιχείρημα γιὰ τὴ θεωρία του—ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα ἐκεῖνα πού μόνον ὁ κ. Σκιας ξέρε να βρῖσκει—εἶχε φέρει και κάποια γραμματῶν—λίγες γραμμὲς σε κακορίζικη ψευδοκαθαρῆς γραμμῆς «ἀπαιδευ-

μῆση. Σούρισμα δυνατὸ ἔσκισε τὸν ἀέρα μεσ' ἀπ' τὰ σούδιεντρα. Εἶταν ἡ βάρδικ και φωτοῦσε, φαίνεται και μ' ἕνα ἴδιο σούρισμα ἀπάντησ' ὁ δικός μου, κι ἄλλο τίποτε.

Προχωρήσαμε μαζί κάμποσο οἱ δυὸ μας, ὡς πού φτάσαμε σ' ἕνα δρόμο ἐκεῖ δίνοντας μου ἕνα δέμα ἀπὸ μαντήλι με ψωμί και φαγὶ πού τότε μεσ' στὸ σελάχι του,

— Ἄντε, μού λέει, ἐπὶ δὴ θὰ τραβήξεις ἴσια, ἀφτὸς ὁ δρόμος θὰ σε βγάλει στ' Ἀσβεστοχώρι, ἀπὸ κει πλάι ἐφοικα πὰς στὴ Σαλονίκη ὡρα καλή.

— Νά σαι καλὰ τὸ λέω, ἔχει γιὰ.

Κάθησ' ἐκεῖνος πὰ στὰ χορτάρια κ' ἐγὼ τράβηξα ἀκλουθώντας τὸ δρόμο, πού μουδεῖ. Νά σὰς πῶ τὴν ἀληθεια, μού φαίνονταν σαν ψέματα, πὼς εἶμουνε λήφτερος και δόξαζα τὸ θεὸ με τὸ νοῦ μου. Και πηλαλοῦσα χοροπηδώντας και τραγουδοῦσα σαν τὸ πουλί, πού ξερεβγει ἀπ' τὸ κλουβί.

Γύρισα και κοιτάξα μιὰ ψηλά τὸ λημέρι τῶν κλεφτῶν εἶτανε σαν πύργος ἀπόρθητος θεοχτισμένος γύρο γύρο μ' ἀπόγρεμινους βράχους.

Μιὰν ὡρα περπατοῦσα πᾶνον κάτου, εἶται χαρούμενος, πού δὲ μ' ἀποφάνηκε καθόλου, και βρήθηκα στήν ποδιά τοῦ Χορτιάτη. Ἐκεῖ κάθησα θελεις γιὰ να ξεκουραστῶ, θέλεις γιὰ να φάγω λιγάκι, γιατί

πεινοῦσα.

Μὰ δὲν πρόφτασα να κάνω τίποτε, γιατί ξάφνου ξεφύτρωσε μπροστά μου μιὰ δεκαρχία ἀπὸ νιζάμηδες με τὰ μαρτινικὰ μπουβαλμένα κατὰ πᾶνον μου, κι ἀέτως με περικυκλώσανε. Τινάχτηκα ὀλορθός και μού σηκώθηκαν οἱ τρίχες ἀπ' τὸ φόβο.

— Νταβάρναμα! μού κῆνει ὁ δεκαρχὴς τους (δηλ. μὴν ἀντισταθεῖς).

— Ἄ, τώρα τὸ κατάφερες! ἀκόμα γι' ἀντίσταση εἶμαστε.

Κάθησα ξανά κάτου και στάβρωσα τὰ χέρια μου γιὰ να τοὺς δεῖξω πὼς καμιά ὄρεξη ὄν εἶχα να χορατέψω με τὰ μαρτινικὰ.

— Τεσλιμ-δλ (παραδώσου)! μού λέει πάλι.

— Τεσλιμ ἔμ, ἀδερφέ, ἐλάτε πιάστε με, μηδὲ τὸ κουνῶ ἀπὸ δῶ.

Χύμηξαν ἀπάνου μου και με πιάσανε! με σκαλίξανε κι ἀφτοὶ σαν τοὺς ἄλλους, μὴν ἔχω κανὰ ὄπλο ἀπάνου μου.

Μὲ τὴ διαφορὰ, οἱ ἄλλοι, σαν εἶδαν πὼς δὲν εἶχα τέτοιο πρᾶμα, δὲ μᾶγγιζάν τίποτ' ἄλλο! μὰ τοῦ λόγου τους μού πήρανε τὸ πόρτ-μοναί μου με μερικὰ χρυσὰ νομίσματα μέσα, πού εἶταν ὅλη μου ἡ περιουσία, κ' ὕστερα με δέσανε πιασάκωνα! σ' ἀφτὸ τὸ μεταξὺ ἐφαγα και κάμπόσες κοντακιές στὴ ράχη και

στὰ πλεῖρα! οἱ κοντακιές εἶναι τὰ κομπλιμέντα τῶ χωροφυλάκων πού δὲν μποροῦνε να λείψουνε σε κάθε περίσταση! εἶναι δηλαδὴς «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ», πού λένε οἱ δασκαλοί.

Σταθήκανε σε δυὸ στοιχοὺς και με βάλανε στὴ μέση.

— Γιορῶ (περπάτι)! μού λέει ὁ πρῶτος τους.

Ἐμπρός, βήμα ὀδοιπορικὸ! θυμήθηκα τὴν γυμναστικὴ.

Ἄ να ἰδοῦμε, πού θὰ μες βγάλ' ἡ ἀκρη.

Σὲ μισὴ ὡρα φτάσαμε στ' Ἀσβεστοχώρι, ἡ Καπουιζήδες, δηλαδὴς Πορτάρηδες! γιατί εἶναι στὰ πρόθυρα τῆς πολιτείας.

Ἐκεῖ εἶταν τώρα ἀποκαταστημένο τ' ἀρχηγεῖο. Μὲ παρουσιάσανε στὸν Ταγματάρχη, με κοιτάξε καλά-καλὰ ἀπ' τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια. Ἐνωσε δά, πὼς δὲν εἶμουνα κλέφτης, ὄχι μόνον ἀπ' τὸ παράστημά μου, μὰ κι ἀπ' τὴν ἐφοικία πού με πιάσανε οἱ ἄνθρωποι του. Μὰ τί τοῦ ἐμειλε ἀφτονοῦ; δὲν μπορούσε τάχα να με περάσει γιὰ κλέφτη.

Ἀλλάξανε με τὸ δεκανέκ καμπόσων λόγια κρυφά, βγήκε κείνος ὄζω και σε λίγο ἦρθε φέρνοντας ἕνα κλειστὸ ἀμάξι με δυὸ ἄλογα! με βάλανε ἐκεῖ μέσα, μπῆχαν κι ἄλλοι δυὸ μαζί μου, κλείσανε τῆς πόρτες και δρόμο. Τέσσερες καθαλλάρηδες, δυὸ μπρός και δυὸ πίσω, ἀκλουθοῦσαν τ' ἀμάξι, σὰ να ξεπροβοδοῦ-

του τινος πρώην μαθητοῦ τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων». Γιὰ τὸ γραμματάκι ἐκεῖνο—τῆ σημασία ποῦ ἔχει ὡς ἐπιχείρημα, εἶπε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ πεῖ ὁ ἐπικριτὴς τοῦ βιβλίου. Ἀπαντᾷ δ κ. Σκιας (σελ. 21). «Οὐδεὶς σωφρονῶν δύναται ποτε νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄνθρωπος γράφων προχείρως ἐν ἐπιστολαῖς γλώσσᾳ τινᾷ ἢ διαλεκτῶν καταλαβαίνει» μόνον αὐτὴν καὶ δὲν διανοεῖται οὐδὲ ἐκφράζει τὰ διανοήματα αὐτοῦ ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ γλώσσῃ, τὴν ὅποιαν γράφει. Μεγάλᾳ ἀληθῶς καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα τῆς ψευδογλωσσολογίας, ἀφοῦ κάνει ἀνθρώπους νὰ ἐκφέρωσι τοιοῦτους παραλογισμούς! Ἐγὼ εἶδῶ τὰ ἴδια. Καὶ κάτι θὰ κερδίσουμε ἀπ' αὐτὰ, ἂν προσέξουμε κάπως μὲ τὴν τρόπον ἡμεῖς ὁ κ. Σκιας δεδομένα τῆς ἐμπειρίας. Ἴσως πολλὰ νὰ κερδίσουμε, θὰ ἐξηγήσουμε τουλάχιστο ἡμέσως πῶς κατορθώνει τὰ θαύματα τοῦ μέσῃ στους κόσμους τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης. «Ὁ πρώην μαθητὴς» ποῦ ἔγραψε πέντε ἀράδες σὲ μιὰ γλώσσα ποῦ ὁ κ. Σκιας τὴ λέει καθαρεύουσα γιὰτὶ ἔχε μέσα τὴν «ἐν» μὲ γενική, τὴν «ἐν» μὲ δοτική, τὸ «εἶς», πλαταίνει, προβιδάζεται γιὰ τὸν κ. Σκιας, ἢ πράξη του γίνεται γενικώτερη, αὐτὸς γίνεται «ἄνθρωπος γράφων προχείρως ἐν ἐπιστολαῖς γλώσσᾳ τινᾷ». Ἡ κρίση σχηματίστηκε, κρίση μὲ κύρος, ἀφοῦ ἐκφράζει ἄμεσο δεδομένο τῆς ἐμπειρίας· μπορεῖ λοιπὸν σὲ κάθε περίστασι νὰ χρησιμεύει γιὰ λόγος ἀποδεικτικὸς. Μέσα στὴ συνείδηση τοῦ κ. Σκιας ἡ «παράστασις» τοῦ «πρώην μαθητοῦ» ποῦ ἔγραψε πέντε ἀράδες σὲ τέτοια γλώσσα ὑπάρχει τώρα διαφορετικὴ σημαντικὰ—ὡς παράστασις «ἀνθρώπου ἀπαιδευτοῦ γράφοντος προχείρως γλώσσᾳ τινᾷ—τὴν καθαρεύουσαν».

Πηγαίνετε ὕστερα νὰ τοῦ πῆτε πῶς δὲν ἔχει σημασία τὸ γράμμα τοῦ «πρώην μαθητοῦ». Σκιας εἶστε ἄμεσως σηκώνεται ἢ γροθιά—οὐδεὶς σωφρονῶν δύναται ποτε νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄνθρωπος γράφων προχείρως ἐν ἐπιστολαῖς γλώσσᾳ τινᾷ δὲν διανοεῖται οὐδὲ ἐκφράζει τὰ διανοήματα αὐτοῦ ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ». Κι ἂν ἐσεῖς παρατηρήσετε ἀκόμη, ὅτ τὰ μόνον στοιχεῖα τῆς καθαρεύουσας ποῦ βρίσκονται στὸ γράμμα—«ἐν» μὲ γενική «ἐν» μὲ δοτική, «εἶς» κ.τ.λ. ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποῦ εἶτανε λούστρος, ποτὲ βέβαια μιλώντας δὲν τὰ μεταχειρίστηκε—«ἐν Ἀμερικῇ, εἰς ἕκ τῶν μαθητῶν σας» — ὅτι λοιπὸν τὸ γράμμα δὲν μπορεῖ νὰ ποδεῖξῃ ἂν ἐκφράζει τὰ διανοήματα τοῦ ἐν ταύτῃ τῇ γλώσσῃ» ὁ κ. Σκιας θὰ φωνάζει τὸν Πάουλ, τὸν Οὐίτνεϋ, τίς παροιμίες τοῦ Πολίτη, τὴν «ἰδίαν πείραν» τὴν ἀμαρτυρίαν αὐτοῦ

τοῦ Ψυχάρη» καὶ θὰ σὰς ἀποδείξῃ «τρανωῶς» πῶς ἡ καθαρεύουσα εἶναι «καταληπτὴ, ἀγαπητὴ οἰκεία εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν», «διαλεκτὸς τῆς ἑλληνικῆς καὶ δὴ ἡ ἐπικρατεστέρα». Ἐπιβίβω τὸ φύλλο — καὶ βλέπω νὰ τάποδεῖχνει, νὰ ξαναγράφῃ: δηλ. τὴν ἀποδείξει γιὰτὶ τὴν εἶχε καὶ στὸ πρῶτο βιβλίον νὰ τάποδεῖχνει μὲ κάποιον «δημῶδες ἄσμα Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ὑπερ ἄδουσιν ἐν ταῖς οἰκείαις οἱ παῖδες κατὰ τὰ Χριστογεννα». Καὶ γιὰ τὸ ἄσμα αὐτὸ εἶχε πεῖ στὴν κρίση τοῦ ἐπικριτῆ, πῶς εἶπε καὶ γιὰ τὸ γράμμα. Τί λέει τώρα ὁ κ. Σκιας; «Διὰ τὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ἐπικριτοῦ ὅτι τὸ γνωστότατον ἐν τῇ καθαρεύουσῃ κατὰ τὸ πλεῖστον γεγραμμένον ἄσμα δὲν ἀποδεικνύει ἐξοικειωσίν τιναν (σύντινα, βέβαια) τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν καθαρεύουσαν, ἀλλ' εἶναι ὅμοιον πρὸς τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ψαλλόμενα ἄσματα τὰ συντεταχμένα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ. Ἀλλ' ὅμως, τὸ ὑπὸ τῶν παίδων ἀδόμενον ἄσμα τοῦτο δὲν εἶναι ἐκκλησιαστικὸν οὐδὲ διατάχθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' εἶναι αὐτόχρημα δημῶδες, μόνον τὴν ὑπόθεσιν ἔχον ἱερὰν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ δῶνατο δὲ κάλλιστα νὰ εἶχε γραφῆ καὶ ἐν δημῶδες γλώσσῃ, ὡς ἔχουσι γραφῆ ἄλλα ὅμοια» (σελ. 22). Ἄν χρεὸς ἐκείνου ποῦ γράφει μιὰ κρίση, ἔστω κι ἂν περιγράφει μόνον μιὰ σκιαμαχίαν, εἶναι νὰ φανερώνῃ καὶ τὰ σωστά ὅσα βρίσκει στὸ ἔργο ποῦ κρῖνει καὶ τὰ ἄλλα, πρέπει νὰ μὴν τὸ κρύψῃ, καὶ μὲ χαρὰ τὸ φωνάζῃ, πῶς ἡ τελευταία παρατήρησις τοῦ κ. Σκιας ὅτι «τὸ ἄσμα τοῦτο ἡδύνατο κάλλιστα νὰ εἶχε γραφῆ καὶ ἐν δημῶδες γλώσσῃ» εἶναι πολὺ σωστὴ. Λυπούμαι ποῦ δὲν μπορῶ νὰ πῶ τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τίς ἄλλες. Τὸ «ἄσμα» αὐτὸ «ἱερὰν» δὲν ἔχει μόνον τὴν ὑπόθεσιν». Οἱ πιότερες φράσεις του εἶναι συγκολλημέναι ἀπὸ ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα — ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει, ὁ ποιητὴς τῶν αἰωνῶν, ἐν τῇ σπηλαίᾳ τίκεται, ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων κ.τ.λ. Ἔτσι θὰ πῆσει κι ὁ «θαυμασμὸς» τοῦ κ. Σκιας γιὰ τὸν ἀξιοθαύμαστον ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐπικριτοῦ. Ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Σκιας—γιὰτὶ νὰ μὴν ἐξακολουθήσει; Ἡ ὑπαρξὶς λοιπὸν τοιοῦτου ἄσματος ἀποδεικνύει τρανωῶς ὅτι ἡ καθαρεύουσα εἶναι εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν ἀγαπητὴ καὶ οἰκεία». Τὸ πρῶτον, μπορῶ νὰ τοῦ τὸ χάρισω ἄλλως τε δὲ δυσκολεύομαι νὰ τὸ παραδεχθῶ. Ἀγαπητὴ, καὶ σεβαστὴ μάλιστα, ἀφοῦ πιστεύει ὁ λαὸς πῶς εἶναι σημάδι παιδείας κ' εὐγένειας τοῦ εἶναι μάλιστα τόσο πῶς ἀγαπητὴ καὶ τόσο πῶς σεβαστὴ, ὅσο λιγώτερο τὴν καταλαβαίνει. Μήπως καὶ στους ἀπεπαιδευμένους δὲν εἶναι τὸ ἴδιον

ἡ ἀρχαία; Ὁ μακρῶς ὁ λαὸς νομίζει πῶς θὰ δεῖξῃ ἐξευγενισμό καὶ μόρφωσιν ἂν μπορῆσει νὰ μιλήσῃ καθαρεύουσα—κ' ἐμεῖς οἱ «πεπαιδευμένοι» δὲν πιστεύομε πῶς θὰ γίνουμε Ἕλληνες ἀρχαίους ἂν κατορθώσομε νὰ μιλήσομε τὴ γλώσσα τῶν προγόνων; Ἀπὸ τὴν ἀνοησίαν μας αὐτὴ δὲ βασταίει ὅτι τὸ γλωσσικὸ ζήτημα;—Εἶναι, γράφει ὁ κ. Σκιας, καὶ «οἰκεία». «Ἐδοξίμει» θὰ τὰπαντοῦσε ὁ Εὐριπίδης ποῦ εἶτανε κίβλας στὴν ἐποχὴ τοῦ ἐπαναστάτης καὶ αὐτὸς στὴ γλώσσα. (Βερναρδάκη—Εὐριπίδου Φοῖνισσαι, σελ. 97.). Καὶ καλῶς ἔκαμε ὁ Εὐριπίδης καὶ μὴν θυμῆθηκε. Στὴ σελ. 15 γράφει ὁ κ. Σκιας ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὑπῆρχον κατὰ διαλέκτους διαφοραὶ τυπικοῦ περιεσσότεραι τῶν διακρινουσῶν τὴν καθαρεύουσαν ἀπὸ τῆς δημῶδους. Καὶ ἐν αὐτῇ μόνῃ τῇ γραπτῇ ἀττικῇ διαλέκτῳ πολλὰκις παρατηροῦνται παραλλαγὰ οὐδόπως ἀσήμαντοι. Ἀλλ' ἡμῶς οὐδεὶς εἶπεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἦσαν διγλωσσοὶ ἢ παλύνγλωσσοι—οὐδὲ γλωσσικὸν ζήτημα ἐγεννήθη τότε, διότι δὲν ὑπῆρχε γλωσσολογία καὶ ἐπομῆναι οὐδὲ ψευδογλωσσολογία—ἡ ἀπαραίτητη σκία. Φυσικὰ γὰρ τοὺς ἀρχαίους κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ πεῖ πῶς εἶτανε διγλωσσοὶ, ἀφοῦ δὲ φροντίσανε οἱ ἀστόχαστοι νὰ παραγγείλουνε καὶ δευτέρη γλώσσα—τὴ γιορτικὴ φροσιὰ. Καὶ ζήτημα γλωσσικὸν δὲ γεννήθηκε τότε— καθὼς φαίνεται ὅχι γιὰτὶ δὲ βρέθηκαν οἱ ἐπαναστατικοί, ἀφοῦ τότε οὐκ ἔσταθη ὁ Εὐριπίδης, ἀλλὰ λοιπὸν γιὰτὶ δὲ θὰ εἶχαν οἱ τότε Ἀθηναῖοι τὴ γνώσιν καὶ τοὺς δασκάλους τῶν τωρινῶν. Καταλαβόμενος: Λέγαμε λοιπὸν πῶς ἡ καθαρεύουσα εἶναι «εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν οἰκεία»—τότεγε δηλ. ὁ κ. Σκιας. Τὸ κατάλαβε, λέει, ἀπὸ τὸ «δημῶδες ἄσμα τῶν Χριστογεννῶν». Καὶ φυσικὰ, ἀπ' τὰ «οἰκεία» τῆς καθαρεύουσας θὰ εἶναι ὅσα βρίσκονται στὸ ἄσμα αὐτό, ἢ «ἐν» μὲ δοτική, κάτι ἄλλα, ἀφοῦ δὲ εἶναι αὐτὰ ποῦ μαρτυρήσανε γιὰ τὴν καθαρεύουσα δόλοληρη—πῶς εἶναι οἰκεία. (Καθαρεύουσα δόλοληρη εἶναι «σχῆμα ὀξύμωρον». Ἡ καθαρεύουσα εἶναι μισή—καλὴ γιὰ τὰ μασὰ μυαλά). Εἶναι καὶ κάτι ποῦ δὲ βρίσκει ἀκρῆ. Καὶ θάκουσε βέβαια πολλὰς φορὰς ὁ κ. Σκιας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ νὰ μαρτυροῦνται—καὶ μὲ κάποια εὐκολία—τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τῆς καθαρεύουσας—ἀφοῦ εἶναι οἰκεία. Ἐγὼ, κ' ἐμὲ ρωτήσατε, τί νὰ σὰς πῶ; γιὰ τὰ ἄλλα δὲν ξέρω—πῶς εἶναι οἰκεία. Ὅσο γιὰ τὴν «ἐν» μὲ δοτικὴν πιστεύω ἀδισταχτὰ πῶς στους «πεπαιδευμένους» τουλάχιστο εἶναι πολὺ οἰκεία—ἀρχίζω, βλέπετε, νὰ δέχομαι τίς θεωρίαι τοῦ κ. Σκιας—τόσα οἰκεία, ὥστε νὰ διαβάξωμε συ-

σαν κανὰ Νομάρη. Ἀπὸ ὅλο εἶταν τέχνασμα τοῦ ἀρχηγοῦ, γιὰ νὰ κάνει ρεζιλίαν στὴν πολιτείαν, πῶς ἐπίσας κλέφτες. Γραφτὸ μου εἶταν καὶ τοῦτο. Καὶ συλλογιόμενα τότες ἔτσι δά: Ἔπρεπε στους κλέφτες κ' οἱ κλέφτες μὲ κανακέψανε μὲ τὴ μεγαλύτερη ἐθγένειαν, κι ὅμως ἐγὼ κλέφτης δὲν εἶμαι. Κι ἀφοῦ ποῦ ναι βλαμμένοι γιὰ νὰ προφυλάγουν τὴν ἡσυχίαν τῶν τιμιῶν ἀνθρώπων μὲ σκεντζεβουν ἔτσι κι ὅμως ἀφοῦ κλέφτες δὲν εἶναι ὡ τὴν ἀνάποδον τὴν κωνινία, καλὰ τὰ λέγει κι ὁ Καπετάν Ἀναστάσιος. Τ' ἀμάξι ἔτρεχε σὺν ἀστραπῇ καὶ σὲ λίγο φτάσαμε στὴς Σαλονίκης τὰ προθύρα. Ἡ μυρωδιὰ τῆς καπνῆλας καὶ τῆς τσιρονῆλας μὲ πῆρε ἀπ' τὴ μύτη καὶ μιὰ ζέστα! ἀνοποφορτη. Ἀνοίξαν τις πόρτες τοῦ Κανλῆ-κουλιέ καὶ τ' ἀμαξὶ τράβηξε ἴσια μὲς στὴν ἀβλή του. Ἐκεῖ μὲ βγάλανε, μὲ λύσανε καὶ μ' ἀφήσανε ν' ἀνακατωθῶ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους, ποῦ εἶτανε γεμάτ' ἡ ἀβλή ἀπὸ προφυλακισμένους. Σὰ βγήκε ὅζω τ' ἀμάξι, ποῦ μ' ἔφερε, καὶ κλείσανε πάλι οἱ πόρτες μὲ περιτριγύρισαν ὅλοι κείνοι οἱ δυστυχισμένοι καὶ μὲ παρατηροῦσαν μὲ περιέργεια. Τὰ ἴδια τοὺς παρατηροῦσα κ' ἐγὼ καὶ κεί ποῦ τοὺς ἔβλεπα ἕναν ἕνα, γνώρισα κάποιον

μ' ἀπορία. Ἐναν ὑπάλληλο τοῦ σιδηροδρόμου ποῦ χαμὲ γνωριστεῖ ἄλλοτε οἶζω. — Κύριε Δημητράκη Λεμονιδῆ, τοῦ λέγω, εἶσαι ἐδῶ; — Μπα, καὶ τοῦ λόγου σας; — Καθὼς βλέπετε, φίλε μου. — Πῶς εἶσαι; — Μὴν τὰ ρωτᾷς! εἶσαι κ' εἶσαι! καὶ μὲ δύο τρία λόγια τοῦ εἶπα, ὅσα ἔπρεπε νὰ τοῦ πῶ. — Μ' ἀπὸ εἶναι ἀλάκαρη Ὀδύσεια, ἀδερφέ! — Ναί, μὲ τὴ διαφορὰ πῶς εἶν' ἀπὸ στεριάς Ὀδύσεια. Καὶ εἶσαι πῶς ἐδῶ; — Ἐμένα, φίλε μου, μαζὶ μ' ὅλους ἀφρονούς ποῦ βλέπετε ἐδῶ, μὰς ἔχουσε φυλακισμένους ἐξ αἰτίας τῆς φωτιάς. Ὑπάρχουσε, λέει, ὑποψίσις γιὰ τὸν καθένα μας, πῶς ἐμεῖς εἶμασθε τάχα ποῦ βάλουμε τὴ φωτιά καὶ νὰ διοῦμε, πῶς θὰ ξεκαθαριστῇ ἡ ὑπόθεσις. — Μὰ γιὰ σὰς, πῶς μιὰ τέτοια ὑπόψις; — Νὰ σοῦ πῶ, φίλε μου, ἡ φωτιά βγήκε ἀπ' τὸ σπίτι τῆς πρὶν ἀρραβωνιαστικίαν μου, κ' ἐπειδὴς λίγον καιρὸ προτύτερα εἶχαμὲ χωριστῇ, ὑποψιαστῆκαν, πῶς ἐγὼ γιὰ νὰ ξεδικιωθῶ ἔβαλα τὴ φωτιά. — Καὶ τώρα;.. — Τώρα ὅ,τι γίνετ' στὴν τύχη.

Ἐβαλα μὲ τὸ νου μου, πῶς ἀφτός, ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος νὰ βρίσκειται τώρα φυλακὴ πολὺ καλὰ μπορεῖ νὰ εἶχε τὴ φωτιά καὶ κατὰ τρεῖς τόσον κόσμον, καὶ τότε σιχαθῆκα. Μὰ κεί μετὰ, ποῦ δὲν εἶχα κανέναν ἄλλον νὰ συνεννοθῶ, δὲν εἶταν ἀνάγκη νὰ τοῦ τ' ἀποδείξω. Καὶ καλὰ ἔκανα, γιὰτὶ ἀφτός, μὲ συβούλεψε τί ἔπρεπε νὰ κάνω. Ἄκουε, μὲν λέει, τί νὰ κάνεις. Πιάσε καὶ γράψε σ' ἕνα χαρτί σύντομον σύντομον τὰ χαλίκια σου στὸ διαφεντὴ σας, κ' ἔλα ν' ἀνεβῶμε ἀπάνου. Ἀπὸ κεί θὰ βλέπομε κατὰ τὸ δρόμον δὲν εἶναι βολετὸ νὰ μὴν περάσει κανένας γιωατὸς ἢ δικὸς μου ἢ δικὸς σου. Τοῦ τὸ ρίχνουμε λοιπὸν μὲ τὰ παρκάκια νὰ τὰ πᾶει στὸ διαφεντὴ σας, κ' ἐκεῖνος σας κάνει τὰ καλὰ του νάρτε νὰ σὲ πᾶει ἀπὸ δῶ. — Καλὰ λέει, τοῦ λέω. Καὶ στὴν ὥρα ἔβγαλα ἀπ' τὴν τσέπη μου ἕνα χαρτί καὶ ἕνα μελῦδι κ' ἔγραψα πέντεξη λόγια, καθὼς ἔπρεπε, στὸ διαφεντὴ μαζὶ τὸ διασὸ μὲν ἀκρῆ τοῦ μαντηλιοῦ μου, κ' ἔδσα στὴν ἄλλη τσέπη τοῦ μαντηλιοῦ τὴ σουγιά μου γιὰ νὰ βαρύνει, ἐπειδὴς πέτρα ἐκεῖ μέσα δὲ βρισκόντανε. Ὅσοι μὲ πῆρ' ὁ Λεμονιδῆς κι ἀρχινήσαμε ν' ἀνεβαίνουμε ἀπάνου στὸν Κουλά ἢ ἐκεῖνο εἶτανε κυκλικὴ καὶ τριγυρίζαμε ἀναβαίνοντας. Σὲ κάθε λίγα

